

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

**ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС
З ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА КРАЇН ДРУГОЇ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
(НІМЕЦЬКОЇ)**

**Навчальний посібник
для студентів факультету іноземних мов
ОС «бакалавр»**

Укладачі: М. А. Кирилюк, Г. Д. Авчіннікова

Умань 2020

УДК 811.112.2(075.8)

Л 59

Друкується згідно з ухвалою науково-методичної комісії факультету іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 4 від 26 лютого 2020 року).

Рецензенти: Гембарук А.С., кандидат педагогічних наук, доцент
Веремюк Л. Л., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов УДПУ імені Павла Тичини

Л 59 **Лекційний курс з лінгвокраїнознавства країн другої іноземної мови (німецької):** навчальний посібник для студентів факультету іноземних мов / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; укл.: М. А. Кирилюк, Г. Д. Авчіннікова. – Умань: АЛМІ, 2020. –135 с.

Навчально-методичний посібник укладений на засадах кредитно-трансферної системи навчання і призначається для студентів факультету іноземних мов напряму підготовки 6.020303 Філологія. Мова та література (англійська) ОС «бакалавр». Його метою є методично забезпечити формування у студентів лінгвокраїнознавчої компетенції.

Посібник містить тексти лекцій відповідно до навчальної програми дисципліни, питання для обговорення на практичних заняттях, а також матеріал для самостійного опрацювання студентами.

УДК 811.112.2(075.8)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Лекція 1. Німецька мова	6
Лекція 2. Географія. Федеральні землі	15
Лекція 3. Німеччина. Сторінки історії	28
Лекція 4. Державний устрій. Населення	40
Лекція 5. Німецьке суспільство. Освіта	47
Лекція 6. Німецькомовний світ. Австрія, Швейцарія в загальному огляді ...	63
Лекція 7. Німецькомовний світ. Люксембург, Ліхтенштейн в загальному огляді	73
ДОДАТКИ	
Додаток А. Лінгвокраїнознавчий словник	80
Додаток Б. Персоналії: визначні особистості історії та сучасності Німеччини.....	120
Додаток В. Індивідуальні науково-дослідні завдання студентів.....	133
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	134

ВСТУП

Предмет і завдання курсу. Лінгвістичний аспект лінгвокраїнознавства. Мова як засіб збереження культурно-історичної інформації: кумулятивна функція мови.

Сучасне лінгвокраїнознавство є важливою складовою вивчення іноземних мов. Спираючись на загальнонаукові та лінгвокраїнознавчі методи, курс лінгвокраїнознавства орієнтує студентів на міжкультурну комунікацію, сприяє вмінню адекватно сприймати ментальність інших народів, їхню систему цінностей. При цьому звертання до проблеми вивчення мови і культури одночасно не є випадковим, оскільки дозволяє вдало поєднувати елементи країнознавства з мовними явищами. Такий підхід до навчання іноземної мови у вищих закладах освіти забезпечує не лише більш ефективне розв'язання практичних, загальноосвітніх та виховних завдань, а й містить в собі величезні можливості мотивації навчання.

Лінгвокраїнознавство, як за визначенням комплексна навчальна дисципліна, об'єднує велику кількість інших дисциплін, з одного боку, суспільствознавчого характеру (історія, географія і т. ін.), а, з іншого – мовознавчого (когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, культурологія), поглиблено вивчаючи кумулятивну (нагромаджу вальну) функцію мови, її здатність до відображення і збереження у своїх знаках інформації про етнокультурну спадщину народу. Відповідним є місце лінгвокраїнознавства серед інших предметів у навчальних планах підготовки фахівців з іноземних мов: вивчення цього курсу спирається на підготовку, яку студенти отримують на заняттях з інших предметів, сприяючи, в свою чергу, засвоєнню, закріпленню та активізації знань і навичок з інших дисциплін. Незаперечною є роль лінгвокраїнознавства в поглибленні загальної ерудиції студентів. Удосконалюючи володіння студентами іноземною мовою (першою чи другою), які є їхнім фахом, цей предмет робить великий внесок у широку гуманітарну освіту майбутніх фахівців, зрілих особистостей, що є однією із цілей університетської освіти.

Основна мета лінгвокраїнознавства як навчальної дисципліни вбачається в забезпеченні комунікативної компетенції в актах міжкультурної комунікації через адекватне сприйняття мови, що передбачає формування у студентів лінгвокраїнознавчої компетенції як невід'ємної частини комунікативної компетенції.

Виходячи з цього, програма курсу з лінгвокраїнознавства німецькомовних країн передбачає систематичне та практично зорієнтоване вивчення найосновніших історичних фактів із життя Німеччини, Австрії, Швейцарії та інших німецькомовних країн, сучасних проблем їх соціально-політичного, економічного та соціального розвитку.

Метою курсу «Лінгвокраїнознавство країн другої іноземної мови (німецької)» є, в свою чергу, ознайомлення студентів із сучасною дійсністю німецькомовних країн, оволодіння через мову системою ідей, поглядів, притаманних народів-носієві мови, і знання яких є необхідним для повноцінної комунікації.

Результатом вивчення курсу повинно стати:

- знання реалій сьогодення, основні відомості про географічне положення, про політичний, економічний, соціальний устрій, територіально-адміністративний поділ німецькомовних країн, особливості німецької мови в Австрії, Швейцарії, Ліхтенштейні та Люксембурзі, принципів ведення міжкультурного діалогу з носієм мови;
- вміння використовувати знання фактичних даних про країни в міжкультурній комунікації;
- вміння застосовувати на практиці навички оволодіння лінгвоетнокультурними засобами мовленнєвої комунікативної компетенції.

Лекція №1

ЗМ-1. Німецька мова. Мовний стандарт і мовна варіативність. Становлення сучасної німецької мови, її розвиток і поширення у світі.

Народи пізнають один одного через мову. Лексика та фразеологія всякої мови відображає життя у всій його різноманітності, зберігаючи в собі культурно-історичні традиції народу. Мова виступає, таким чином, дзеркалом національної культури, її хранителем.

Співвідношення «мова – національна історія та культура» є важливим як в мовознавчому, так і в країнознавчому відношенні. Складна багатопланова картина життя слова і фразеологічної одиниці відображає життя суспільства, народу, досягнення яких починається із досягнення мови.

Екстралінгвістичний аспект розгляду фактів мови дозволяє поєднувати слова і речі, слова і явища, слова і події, виділити національні особливості в семантиці лексичної одиниці. Знайомство з вихідною мотивацією лексичних і фразеологічних одиниць, історією їх виникнення надають суттєву допомогу в розумінні їх сучасного значення та вживання, сприяють їх кращому засвоєнню. З іншого боку, для спілкування з носіями мови, що вивчається, необхідні знання національно-специфічних явищ, закріплених в мовних одиницях.

Особливі труднощі при вивченні мови складають ФО з національно-культурною специфікою, що зумовлено їх ідеоматичністю, неможливістю вивести загальне значення із компонентів. В кожній мові є набір самобутніх фразеологізмів, що виникли в своєрідних історико-культурних умовах. Значення фразеологізмів з національно-культурною семантикою і образ, що лежить в його основі залишаються для читача ніби зашифрованими, якщо попередньо не познайомитися з певним країнознавчими аспектами виникнення та вживання цих одиниць.

Вивчення мови на фоні історії та культури має важливе загальноосвітнє значення, а якраз мовні одиниці, представлені в лінгвокраїнознавчому аспекті, стають джерелом фонових знань, фактів історії країни, її природно-географічних особливостей, культури, економіки. Пояснення образності багатьох мовних одиниць сучасної німецької мови можна відшукати в побуті, традиціях, звичаях, в національно-специфічних реаліях. Епіграфом до будь-якої лінгвокраїнознавчої роботи можуть бути слова Й. В. Гете «*Wer den Dichter will verstehen, muss ins Land des Dichters gehen*».

Лінгвокраїнознавчий підхід до розгляду мовних одиниць посилює мотивацію оволодіння мовою через інтерес до історії, культури, мистецтва, звичаїв, традицій, укладу повсякденного життя народу, його поглядів на життя, до всього, що зв'язано з країною, мова якої вивчається. Процес оволодіння мовою стає своєрідним відкриттям для себе країни, де нею говорять.

1. Німецька мова в Європі. Німецька мова як державна в німецькомовному просторі та у всьому світі

Німецька мова (НМ) є рідною для 90-95 мільйонів людей (потрібні щорічні уточнення. В процентному відношенні німецькою розмовляють 24% населення ЄС, фр. та англ. – 16%, ісп. – 11%, гол. – 6%, гр. та порт. – 3 %, швед. – 2%, датс. та фінс. – 1%). Ця мова є другою за поширеністю у Європі після російської, але поширенішою ніж французька (66,5 млн.) і англійська (64,2 млн.).

Країнами з переважаючою німецькомовною більшістю є Німеччина (95%, 78,3 млн.), Австрія (89%, 7,4 млн.), Швейцарія (65%, 4,6 млн.), Люксембург (480 000) і Ліхтенштейн (30 000). За офіційним статусом НМ розрізняють:

- країни, де НМ є єдиною державною мовою (Німеччина, Австрія, Ліхтенштейн);
- країни, де НМ є однією з державних мов (Швейцарія, Люксембург);
- країни, де НМ є регіональною державною мовою (Ostbelgien, Südtirol);
- країни, де НМ є регіональною мовою (деякі регіони Данії, Польщі, Чехії, Угорщини та Румунії).